

PROP

1091

**ACCIÓ PER LA PREVENCIÓ DEL COLLECTIU DELS "SENSE SOSTRE" A
LA CIUTAT DE BARCELONA**

BERTA BAQUER I MOLAS
setembre, 1998.

*(...) Et sents entre dics d'ombra
en el fons d'un congost,
sense forces per pujar més graons.
I t'asseus, respires amb calma
i et mires aquells qui també
posen en ordre el seu dolor
abans no s'estranguli el dia.*

G. Planella NY, Obert tota la nit

INDEX

INTRODUCCIÓ

I. EL CONCEPTE DE “SENSE SOSTRE”

- 2.1 QUÈ VOL DIR “SENSE SOSTRE”?
- 2.1 EL COL·LECTIU DELS “SENSE SOSTRE” A BARCELONA

II. PER QUÈ HI HA “SENSE SOSTRE”?

- 2.1 LES CAUSES DEL FENOMEN DELS “SENSE SOSTRE”
- 2.2 EL CAS DE BARCELONA
 - 2.2.1 La pèrdua de població
 - 2.2.2 La desigualtat
 - 2.2.3 Quins efectes es produeixen?

III. ACCIÓ PER LA PREVENCIÓ

- 3.1 EL DEPARTAMENT DE HOMELESS SERVICES DE NYC
 - 3.1.1 Per què hi ha límits en la intervenció?
- 4.2 ACCIÓ PER LA PREVENCIÓ. 3 PRINCIPIS
 - 4.2.1. Atacar les causes fonamentals
 - 4.2.2 No discriminar
 - 4.2.3 Productivitat
 - 4.2.4 Benestar: quant?

INTRODUCCIÓ

La inclusió geogràfica de la ciutat en el món és important per entendre les seves condicions socials. La xarxa transforterera de comunicacions de liberalització dels béns i serveis, comercials i financers, ha tingut impactes tangibles a les zones urbanes. Les ciutats han passat a ser agents estratègics d'aquesta globalització, essent focus d'entrada i sortida de capital que s'estableix i es produeix als carrers de les metròpolis.

La transnacionalització de les economies, la competència comercial, financera ha transfigurat el sentit de l'urbe, passant d'un lloc d'emplaçament social lligat a la idea grega de la "ciutat a mesura humana" a ser una xarxa activa d'interrelacions polítiques, econòmiques, socials i culturals que configuren un estel de ciutats, dependent en elles mateixes i en relació amb les altres. Avui, cal ser en aquesta xarxa activa de relacions per enfortir l'economia, potenciar el creixement i la productivitat amb la finalitat d'augmentar la qualitat de vida de TOTS els ciutadans.

Es parla d'una xarxa flexible que només fluctua per turbulències conjunturals. Sembla així que s'hagi arribat al punt àlgic de la nostra clau futura, que el diàleg transurbà hagi estat capaç d'assumir, aprendre i entendre el mateix llenguatge. Sembla que els nusos que entrellacen i formen aquesta xarxa assegurin el manteniment, el contingut i la qualitat d'aquestes interrelacions. Que no hi hagi més perills, que hi hagi enriquiment general i que s'hagi assolit la pau i l'harmonia a l'era de la globalització.

Però el poc que se'ns ha dit és que en aquest tren de la globalització, només una cinquena part de la població té bitllet d'entrada. La xarxa s'ha enfortit però el teixit està desfilarat. Només cal agafar el cap d'un fil, el de la DESIGUALTAT, i anar estirant per comprovar que si aquests nusos espacials no estan socialment cohesionats, justament distribuïts i eficientment administrats, la xarxa corre el perill de desfer-se.

El fenomen dels "sense sostre" comença a ser un problema a les grans ciutats del món occidental. El fet que aquest col·lectiu visibilitza el món de la pobresa urbana, fa recordar massa sovint que la riquesa no està distribuïda com socialment seria desitjable. Hi ha moltes formes d'estudiar els "sense sostre", analitzar les seves causes i donar solucions al problema. No obstant i precisament, és aquest ampli ventall de possibilitats el que enriqueix i alhora complica la cerca de solucions.

El treball que ara presento és producte de la meua reflexió a partir de l'experiència viscuda al Departament dels Sense Sostre (Department of Homeless Services) de l'Ajuntament de Nova York. El mestratge en política pública de la Universitat de Nova York m'ha donat les eines analítiques per valorar més críticament els límits d'una intervenció que dona per descomptat l'existència de la pobresa urbana i de l'exclusió social.

L'objectiu principal d'aquest treball és proposar algunes mesures que ajudin a prevenir el fenomen dels "sense sostre" a Barcelona. Malgrat les xarxes de Benestar als Estats Units i a Europa són molt diferents, i per tant, difícils de comparar,

l'experiència de Nova York em segueix essent d'utilitat per anar perfilant els temes en els que hem de pensar per evitar l'augment del nombre de persones sense llar.

Començaré el treball definint el concepte de "sense sostre" i subratllant la necessitat de determinar a què ens referim quan parlem dels "sense sostre".

El segon capítol se centra en el problema dels "sense sostre" a la ciutat de Barcelona. Descric l'evolució de les estimacions i explico l'acció que es duu a terme per servir aquest col·lectiu.

Al tercer capítol presento les possibles causes de l'aparició del sense llar, i plantejo el fenomen des de dos punts de vista diferents: des de la pobresa i des de la desigualtat. Plantejar el problema des de diferents perspectives em permet posar en dubte algunes intervencions i proposar-ne de noves. El meu raonament el baso a partir de la teoria que el Prof. O'Flaherty presenta. A grans trets, la seva anàlisi defensa que canvis en la distribució dels ingressos expliquen gran part de l'augment del col·lectiu dels "sense sostre" a Nova York durant la segona meitat dels anys 80.

El quart capítol aplica aquestes teories al cas de Barcelona. Malgrat hagi tingut certes dificultats en l'obtenció d'algunes dades en l'evolució en el temps, el capítol pretén identificar transformacions en el mercat de l'habitatge amb l'objectiu de presentar més clarament possibles causants del fenomen.

El capítol següent es refereix a la política de "homeless" de la ciutat de Nova York. La ciutat de Nova York ha estat la primera ciutat del Estats Units que ha dut a

terme una intervenció integral per fer front als “sense sostre”. Malgrat els resultats semblen ser bons, el seu model s’ha construït els propis límits, perquè dona per descomptat l’existència de pobresa.

Finalment, presento les recomanacions per prevenir l’augment d’aquest col·lectiu. El puzzle dels “sense sostre” pot ser difícil de resoldre però, el que és més important, és que tenim totes les fitxes. Per això poso l’èmfasi en petites accions concretes que poden arribar a ser realísticament aplicables. I és que, com diu un proverbi xinès, “inclús una jornada de mil km sempre es comença fent les primeres passes”.

I. EL CONCEPTE DE “SENSE SOSTRE”

LA DEFINICIÓ

Imaginem que tenim un individu i una casa. Enmig, el concepte de “sense sostre”. Un dels temes més importants per entendre aquest fenomen és atribuir el concepte de “sense sostre” a l’individu o, contràriament, a l’habitatge, o mig i mig. Literalment el concepte de sense sostre significa “no tenir casa”. De totes maneres, la forma en què tractem aquesta manca d’habitatge pot tenir diferents implicacions a la seva utilitat pràctica; per això es important arribar a entendre com el concepte de “sense sostre” està guanyant reconeixement en l’espai de debat sobre l’exclusió social i la pobresa urbana.

Generalment, quan parlem dels “sense sostre” ens ve l’imatge d’un individu que dorm al carrer. La deprivació central d’un individu que li manca un sostre és la seva visible vulnerabilitat. Visible com a constant alegació que una persona sense sostre és un problema públic. Vulnerabilitat com a “una alta exposició a certs riscos, i habilitat reduïda per protegir-se o defensar-se degut a desavantatges econòmiques, físiques o de salut.¹ Molt sovint són gent de gran precarietat econòmica, encara que no ha de perquè ser la més elevada, que tenen algun tipus de trastorn mental o incapacitat física que els aparta de les condicions dites normals de qualsevol habitant d’una ciutat. Les entitats públiques² de Barcelona com totes aquelles entitats que treballen amb els “sense sostre” identifiquen diferents situacions de desarrelament social en que es troba l’individu i responen al procés que els porta a la marginació establint criteris d’actuació i destinant recursos a específics.

¹ Jenny Field, Baha’i International Community. Background paper for workshop on ways and means to enhance social protection and reduce vulnerability. United Nations, Commission on Social Development, 36th session, 1998.

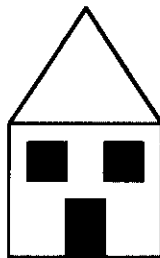
² Programa d’atenció a les persones sense sostre 1997, Ajuntament de Barcelona, Barcelona.

En concret, a Barcelona la resposta social al problema de les persones sense llar ve donada per entitats públiques i organitzacions sense ànim de lucre. Malgrat no s'indiqui una definició concreta, el concepte de "sense llar" s'atribueix a una persona que pateix diferents processos de marginació i de desarrelament social (inicial d'alt risc social, avançada i consolidada) els quals s'agreugen amb la manca d'un habitatge.

La definició convencional d'un individu sense llar als Estats Units segueix els mateixos criteris. Per la societat nord-americana, un "homeless" és aquella persona que camina cap a no sap on, s'asseu a les cantonades de cada carrer o s'instal·la durant la nit en un dels bancs del metro novayorquí. Aquesta visió convencional, no obstant, s'aparta dels models oficials de recerca que les entitats públiques, privades i universitats han dut a terme durant aquests últims anys. La seva definició s'emmarca explícitament en el document legislatiu Stuart.B.Mc Kinney Act de l'any 1987 i en que dóna una definició de "sense sostre" des de la perspectiva de l'**habitatge**. En concret, defineix un "homeless" com "un individu que li manca una residència nocturna fixa, regular o adequada; com un individu que té una residència nocturna supervisada públicament o privada amb la finalitat de proveir acomodacions temporals; com a una institució que dóna residència temporal als individus que se'ls intentarà institucionalitzar, i com a un espai públic o privat que no està dissenyat per l'acomodació regular nocturna de les persones". Malgrat aquesta definició es basi en l'**habitatge**, també té alguns inconvenients. Primer, perquè aquesta definició no identifica aquelles persones que tenen sostre però simplement perquè viuen en residències d'amics o familiars. En segon lloc, perquè la definició té un caràcter genèric quan utilitza el factor temps per definir un habitatge regular o fixe.

La definició que proposen Brendan O'Flaherty³ o Christopher Jenks⁴ es basa en un ajust d'aquesta definició de "sense sostre". Per ells, el concepte de "sense sostre" és una condició de l'habitatge. Una persona o una família que es trobi sota la condició de "sense sostre" serà simplement aquella que per unes circumstàncies determinades no pugui viure en un habitatge de major qualitat que la de "sense sostre".

Una de les grans avantatges d'aquesta definició és que permet anar més enllà de la pròpia inclusió de patologies individuals o de mals hàbits de certs individus i simplement se centra en el món del mercat de l'habitatge. Aquest fet ens permet identificar els col·lectius que es troben les persones sense llar i els que estan sota el risc de perdre l'habitatge.

³ Brendan O'Flaherty, Making Room: The Economics of Homelessness, Harvard University Press, 1996

⁴ Christopher Jenks, The Homeless, Harvard University Press, 1997

3. EL COL·LECIU DELS “SENSE SOSTRE” A BARCELONA

El nombre de persones sense sostre a Espanya i a Barcelona, està augmentant. D'acord amb un article publicat a “La Vanguardia” el dia 8 de gener de 1998; a Espanya viuen al carrer, en albergs, en coves o barraques unes 275.000 persones. El mateix article afirma que des de l punt de vista de l'habitatge hi ha 48.000 barraques, 37.000 cases en estat ruïnós i 387.000 vivendes que no reuneixen les mínimes condicions sanitàries i higièniques. Malgrat no tenir aquestes condicions mínimes, aproximadament un milió i mig de persones hi viuen, quasibé el 4 % de la població espanyola.

Així mateix, l'estudi “Las condiciones de vida de la población pobre de la diócesis de Barcelona (1996)”, afirma que la Barcelona té un dels nivells d'ingressos familiars més alts de tot Espanya. No obstant, quasi el 13% de les famílies i un 15% de les persones que en formen part viuen amb menys de la meitat dels ingressos familiars mitjos d'Espanya. L'estudi també afirma que del 1.681.131 de persones que viuen a Barcelona (Cens de l'any 1991), els ingressos de 26,300 individus es troben per sota la línia de la pobresa, unes 74,870 famílies aproximadament. Els districtes on hi viuen les famílies més pobres de Barcelona els de Ciutat Vella, Sant Martí, Sant Andreu i Nou Barris. En aquests districtes, 170,730 persones (o 46,400 famílies) viuen sota el llindar de la pobresa; el 17% del total de famílies que viuen a la ciutat.

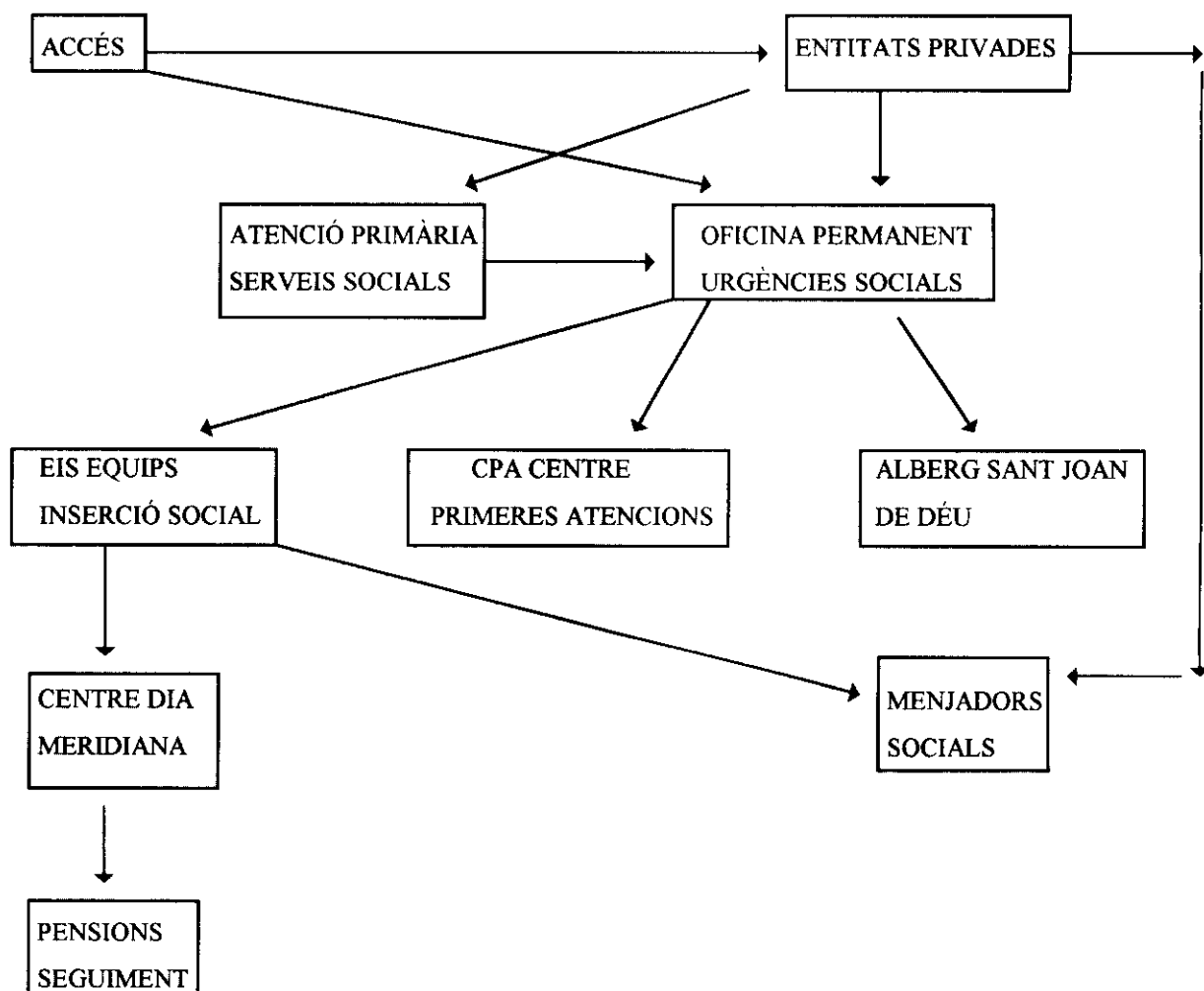
- **Què fa l'Ajuntament de Barcelona?**

Des de l'any 1993, l'Ajuntament de Barcelona té dissenyat un programa per atendre les persones que viuen al carrer. El Programa es desenvolupa sota el Pla Integral de Serveis Socials i el seu objectiu principal és “donar resposta a aquelles

situacions individuals i/o familiars d'exclusió social que es donen a la ciutat de Barcelona acompanyades per la pèrdua de domicili” .

La Direcció de Serveis d'Afers Socials presta el servei a partir dels Equips d'Inserció Social directament contractats i dels divuit convenis de col.laboració que té amb entitats especialitzades. De forma gràfica, la xarxa d'atenció als “sense llar” a Barcelona es dibuixaria de la següent manera:

LA XARXA D'ATENCIÓ ALS “SENSE LLAR” A BARCELONA

Font: Sr.Ramon Noro. Centre Arrels.Gener 1998

L'Anuari Estadístic de l'Ajuntament de Barcelona de 1996, mostra l'evolució del nombre d' individus sense sostre. Segons aquesta font d'informació, el Servei d'Atenció Primària va atendre a 1,531 individus sense casa durant l'any 1993. Aquest nombre va anar augmentant cada any i el 1996, el nombre d'individus sense sostre va augmentar en 400 persones (1,929). De la mateixa manera, l'any 1993 hi van haver 22,752 estades en els centres públics d'acolliment. Com a centre d'acolliment entenc els Centres de Dia, Unitats d'Emergència, hostals o menjadors. Tres anys més tard, l'any 1996, aquest nombre va més que doblar i va passar a ser de 55.991 estades. Encara que aquesta xifra s'atribueix a la comptabilització per primera vegada del nou Centre de Dia de Ciutat Meridiana obert el juny de 1995, l'obertura del nou centre podria ser entesa a l'inversa i atribuir-la a una conseqüència de la necessitat de fer front a un fenomen social que està augmentant.

Servei d'Atenció Primària de l'Ajuntament de Barcelona. Persones sense sostre ateses 1993-1996.

durant l'any	1993	1994	1995	1996
nombre de gent	1,531	1,924	1,644	1,929
nombre d'estades	22,752	25,254	55,234*	55,991*

*persones addicionals ateses al "Centre Obert de Dia Meridiana" (juny95)

D'acord amb el mateix document, l'any 1996, la durada mitja d'una persona vivint al carrer era de 5.53 anys pels homes i de 6.73 per les dones. Quasi el 60% de les persones sense sostre van declarar al mateix any que feia menys d'un any que es trobaven al carrer. La majoria són persones nascudes a la resta de l'estat espanyol, estan divorciades i tenen un nivell d'instrucció més aviat baix.

El Programa d'actuació de l'Ajuntament de Barcelona envers les situacions de pobresa i marginació a la ciutat de l'any 1997 també fa referència a un nou col·lectiu

de persones sense sostre a la ciutat. Es tracta de famílies procedents de l'estranger i de recent arribada, que majoritàriament havien viscut al districte de Ciutat Vella.

II. PER QUÈ HI HA “SENSE SOSTRE”?

LES CAUSES DEL FENOMEN DELS “SENSE SOSTRE”

No existeixen fórmules sistemàtiques que expliquin l’aparició del fenomen “sense sostre” a la ciutats del món occidental. Segurament, les causes varien segons el lloc i el moment. Però en tot cas, experiències anteriors (com la dels Estats Units) poden donar indicis per arribar a sistematitzar el problema.

Alguns estudis realitzats a Barcelona afirmen que s’arriben a anomenar 779 possibles causes per explicar la seva situació⁵. A priori, la condició de “sense sostre” s’atribueix a la confluència entre la seva vulnerabilitat (deguda a desavantatges físiques, de salut o econòmiques) i la insuficiència de respostes públiques. No obstant, si que hi ha una acceptació generalitzada que totes les persones sense llar comparteixen el denominador comú de la pobresa. Parlar dels “sense llar” és, per tant, parlar d’una forma de pobresa, agreujada per la manca d’habitatge.

Pobresa → Sense Llar

Però les causes de la pobresa tampoc son sistemàtiques. Ser pobre, com el diccionari ho defineix, és “que té a penes, o que no té, el necessari per a viure”. La perspectiva segons la qual es conceptualitza la pobresa determina qualsevol intervenció que pugui prevenir els sense llar. Nancy Roob⁶ distingeix tres perspectives per explicar el fenomen dels sense llar basats en tres supòsits sobre el concepte de pobresa.

⁵ Carles Cabre, Pep Gomez, Marina Sanchez, Persones sense sostre a Barcelona: perfil dels usuaris atesos als serveis municipals, Barcelona Societat.

⁶ Nancy Roob, Private Sector Funders: their role in homelessness

- **La perspectiva estàtica**

Aquest supòsit parteix de la premissa que el concepte de “sense sostre” és simplement producte de la pobresa en un moment particular de la història. Les seves respostes al problema es basarien principalment en dissenyar serveis bàsics de forma puntual i d'emergència.

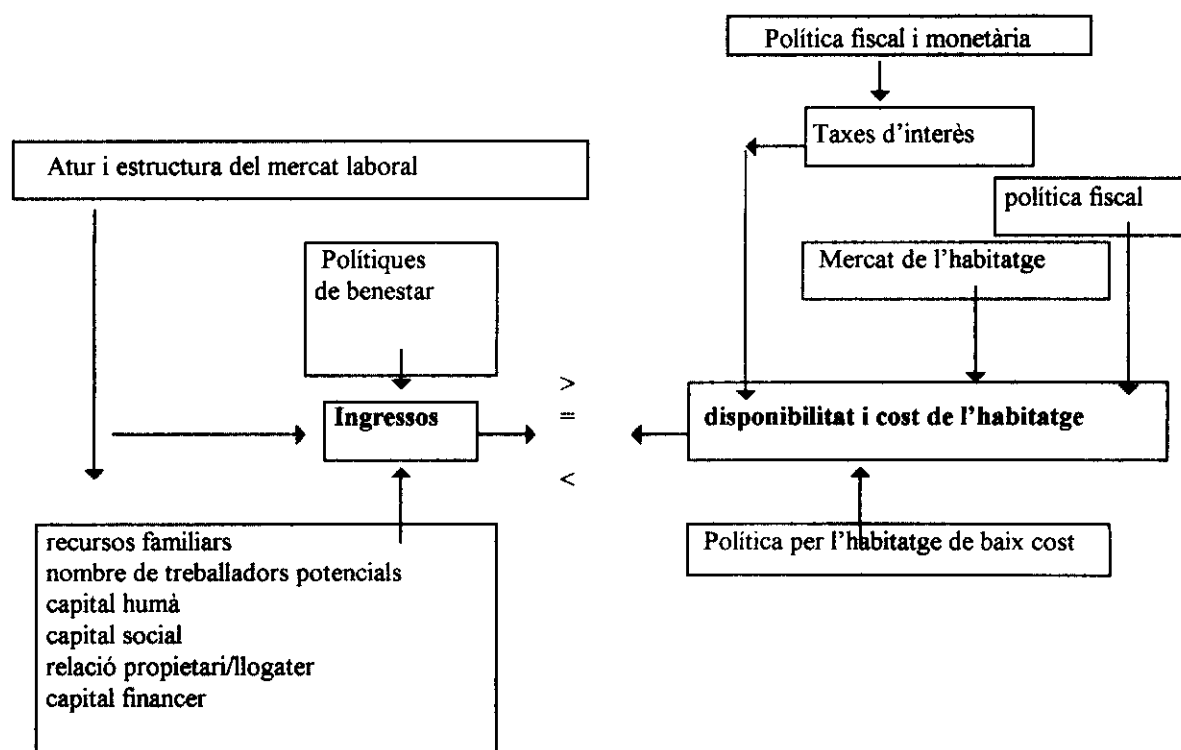
- **L'aproximació atributiva**

Aquesta perspectiva descriu el problema dels “sense sostre” a partir de les patologies individuals. Manté la tesi que les persones han causat la seva pròpia sort i que el concepte dels sense llar s'atribueix a condicions poc favorables tant a nivell de malaltia mental, abús de substàncies tòxiques o simplement, a la manca d'esforç individual.

- **L'anàlisi sistèmica**

Aquesta perspectiva s'explica sobretot per factors econòmics, i defensa que són aquests mateixos factors, el nivell d'ingressos familiars i els preus de l'habitatge els que condicionen l'augment o la reducció del nombre d'individus sense llar. El rol del sector públic, afegeix, és important per intentar minimitzar els efectes desfavorables que condueixin a la pèrdua de l'habitatge.

Des de principis dels anys 80, l'estudi fonamentat del fenomen dels "sense sostre" als EUA s'ha basat en l'anàlisi sistèmica. Es defensa un model com el presentat per Marta R. Burt. La seva anàlisi distingeix els ingressos d'una banda i el cost de l'habitatge per l'altra banda; i afirma que "la creixent pobresa i la decreixent efectivitat dels programes destinats a famílies amb pocs mitjans, redueixen els recursos existents per afrontar el cost de l'habitatge"⁷. La seva línia de raonament proposa que els ingressos familiars estan influenciats per l'estructura del mercat laboral en un lloc i un moment determinat, per les transferències públiques cap a individus incapacitats o a famílies amb poc recursos, i pel nivell de capital social humà i financer amb els que la unitat familiar compta. Per altra banda, entén que l'accés a l'habitatge ve determinat bàsicament per la política fiscal sobre el mercat de l'habitatge i la intervenció pública per facilitar l'accés a un sostre.

⁷ Marta R. Burt Causes of the Growth of Homelessness during the 1980's, Journal of Housing Debate, vol.2 Issue 3 p.904.

Segons aquest model, la pobresa als Estats Units va augmentar tant per decisions que van influenciar els ingressos com per intervencions que impactaven l'habitatge. Sota l'Administració Reagan, van haver-hi decisions públiques que van afectar els programes destinats a persones incapacitades. En particular, es van tancar nombroses institucions que tractaven persones amb algun tipus de trastorn mental; i en el camp de l'habitatge van haver-hi importants retallades en el pressupost. L'arribada del col·lectiu dels "sense sostre" com a problema social coincidia en l'espai i en el temps amb aquest nou marc públic. En conseqüència, el debat públic respecte els "sense sostre" trobava les respostes centrant-se en aquestes mancances.

Però a partir de la segona meitat dels anys 80, el quadre nord-americà va canviar. La retallada d'ajuts per l'accés a l'habitatge es va estancar i el procés de desintitucionalització dels malalts mentals ja havia acabat. La taxa d'atur va disminuir del 10% el 1983 al 5% el 1989⁸. D'acord amb els models causals convencionals, no hi havia raons perquè més gent es quedés sense llar. No obstant, el nombre de persones sense sostre no deixava d'augmentar.

?

↑ Pobresa —————→ ↑ Sense Llar

L'anàlisi de Brendan O'Flaherty posa en dubte aquesta relació causal directa i presenta un concepte de "sense sostre" que va més enllà de la fórmula a més pobresa, més sense sostre per afegir a més desigualtat, més sense sostre. A partir d'un estudi comparatiu dut a terme a sis ciutats dels Estats Units, Canadà i Alemanya la teoria del

⁸ Kreeger, David. 1992, "Economic Factors affecting the Homeless in NYC". Mimeo, Dept. of Economics, Columbia University.

mercat dels habitatges de Brendan O'Flaherty presenta el problema dels sense sostre com a resposta als canvis en el mercat de l'habitatge que estan lligats a la disminució de la classe mitja .

La seva tesis defensa que una disminució de la classe mitja comporta un desajust en el mercat de l'habitatge de lloguers, i que el posterior reajust afecta negativament a les famílies de lloguers baixos. Primer perquè, i tenint en compte una oferta constant d'habitatges, la disminució de la demanda de lloguers alts faria baixar els preus d'aquests i, per contra, augmentar els de lloguers baixos. La primera conseqüència seria que les famílies amb ingressos baixos haurien de pagar més per obtenir la mateixa qualitat de vivenda. En segon lloc, perquè, i mantenint els preus constants, l'stock d'habitatges de lloguers baixos hauria de disminuir també. La principal implicació d'aquests dos punts respecte les famílies amb ingressos baixos és que tenen menys marge de maniobra, ja sigui per l'augment de preus o per un stock d'habitatges de lloguer baixos menor. En conseqüència, si la demanda de lloguers baixos es manté constant o augmenta, hi ha més famílies que es troben en alt risc de perdre la seva vivenda.

Cushing N.Dolbeare, entén aquest desajust com el **“housing gap”**, o **buit d'habitatge**⁹. Per tal de sistematitzar aquest buit d'habitatge identifica la diferència entre les famílies que paguen el 30% o més dels seus ingressos en el lloguer i la disponibilitat de lloguers baixos.

⁹ Cushing N.Dolbeare, “Federal Homeless Social Policies for the 1990s”. Housing Policy Debate, vol.2, Issue3

El model de Marta Burt (ingressos vs disponibilitat de l'habitatge) per tant, és pot complementar amb la tesi d'O'Flaherty. En grans trets, diríem que una menor demanda de lloguers alts (propis de la classe mitja) fa augmentar el buit d'habitatge presentat per Cushing N.Dolbeare. Tant aquest com O'Flaherty afirmen que aquesta menor demanda en el mercat de lloguers és deguda a la disminució de la classe mitja a causa d'una major desigualtat (i no pobresa), a desplaçaments territorials de la població i als processos de gentrificació.

EL CAS DE BARCELONA

Els habitants de Barcelona no són més pobres que fa uns anys. Les anàlisis que s'han dut a terme respecte el tema, més aviat confirmen una tendència contrària. No obstant, una menor pobresa no vol dir una menor desigualtat entre les famílies que viuen a la ciutat. Tenir en compte aquesta diferència pot ser-nos d'utilitat per entendre algunes transformacions en el mercat de l'habitatge.

Barcelona compta amb un dels índex més elevats d'habitatges de lloguer de Catalunya i d'Espanya. No obstant, les polítiques sobre mercat de l'habitatge d'aquests últims anys (que han afavorit la vivenda de propietat), la pèrdua de població o els seus desplaçaments a fora de la ciutat, poden haver transformat el seu quadre general.

El mercat d'habitatges de lloguer de Barcelona s'ha enpetitit en els últims vint-i-cinc anys. Des de 1971 fins l'any 1991, s'han perdut 87,565 habitatges de lloguer, mentre que el nombre d'habitatges totals a la ciutat ha augmentat en 58,489.

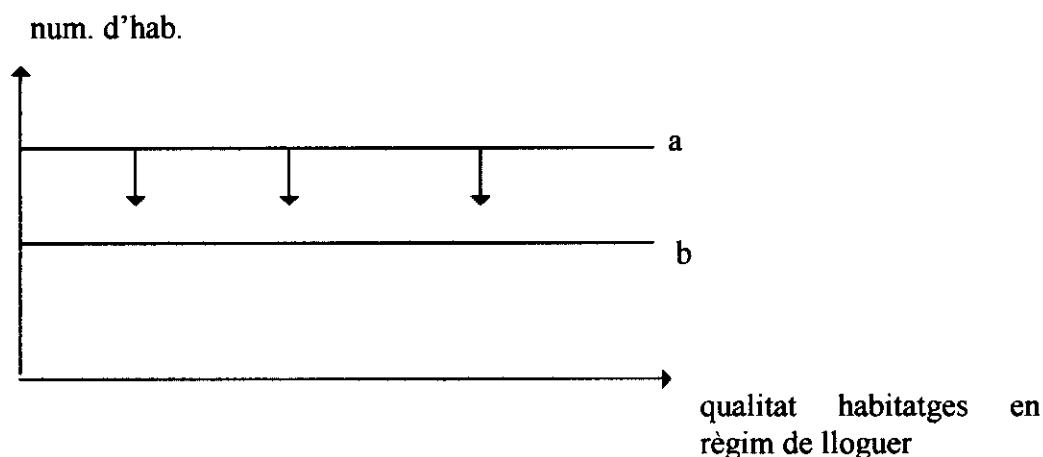
La proporció entre el total d'habitatges a la ciutat i els habitatges de lloguer ha passat a ser d'un 56% l'any 1971 a un 35% l'any 1991.

Evolució del mercat de lloguer a Barcelona 1971-1991

	1971	1981	1991
TOTAL	518.151	579.640	576.640
Lloguer	292.747	268.881	205.182
Percentatge	56.5	46.4	35.5

Font: cens d'habitatges 1971,1981,1991

D'acord amb l'anàlisi precedent, l'stock d'habitatges en règim de lloguer a Barcelona hauria passat del punt "a" al punt "b":

Paral·lelament a la disminució en el nombre d'habitatges en règim de lloguer, Barcelona ha sofert un canvi de preferències en la demanda de vivenda durant aquests últims anys. Aquests canvis poden haver tingut un impacte important en el mercat de l'habitatge de lloguers de la ciutat. Aquestes transformacions poden haver tingut les arrels en un canvi d'actitud de les famílies d'ingressos mitjos. Entenc com a famílies d'ingressos mitjos aquelles llars familiars que els seus ingressos els permetien llogar un habitatge i fer front al seu manteniment. Davant de les polítiques d'habitatge que incentiven la propietat, la pèrdua d'aquesta població i els desplaçaments territorials, les famílies d'ingressos mitjos han tendit a disminuir en la demanda de lloguers, i aquest canvi ha tingut impactes indirectes sobre les famílies que ocupen els lloguers de costos baixos.

- **La pèrdua de població**

Segons les dades estadístiques sobre el moviment migratori del 1991 al 1996 a la ciutat de Barcelona, pertanyents a l'Ajuntament de Barcelona; durant el període

1991-1996, el nombre d'emigrants ha doblat al d'immigrants i el saldo resultant ha representat una pèrdua de més de cent-mil habitants. El 45% d'aquesta emigració, han anat a residir a municipis de tipus A o B. L'Ajuntament de Barcelona defineix com a municipis A o B, aquells municipis que presenten un percentatge de titulats superiors per sobre de la mitjana de Catalunya i amb una renda per càpita clarament o lleugerament superior a la mitjana de Catalunya. Aquestes famílies podrien haver estat llogaters potencials en el mercat de l'habitatge de Barcelona però tant la diferència de qualitat de vida en viure a fora de Barcelona pel mateix preu com els incentius pel règim de propietat han fet desaparèixer aquest col·lectiu en la corba de demanda d'habitatges en règim de lloguer.

Per contra, les dades estadístiques de l'Ajuntament de Barcelona revelen que la immigració presenta una distribució segons el lloc de procedència més localitzada en municipis que pertanyen a la tipologia D. Els municipis de tipus D són aquells que compten amb un baix percentatge de titulats superiors, amb nivell de renda per càpita clarament inferior a la mitjana catalana i amb un alt nombre d'ocupats en el sector de la indústria i de la construcció. En relació a la demanda d'habitatges en el mercat de lloguers, aquest grup de població afectaria a la demanda d'habitatges de lloguers baixos i, per tant, d'inferior qualitat.

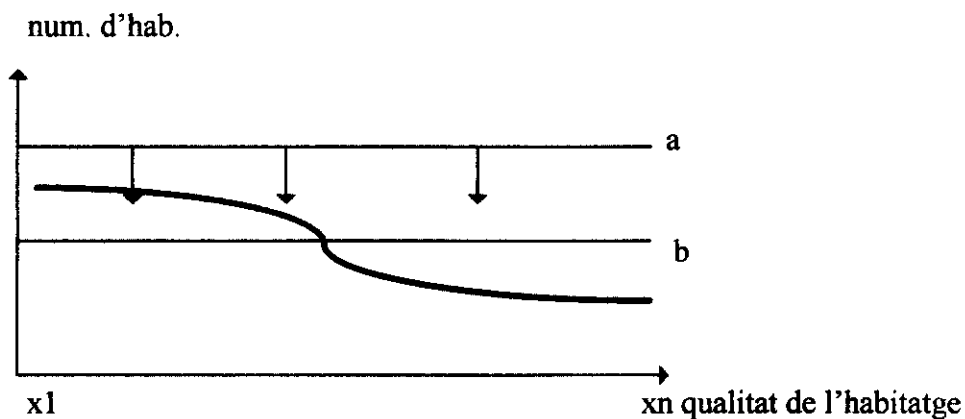
- **La desigualtat econòmica**

No compto amb un anàlisi longitudinal sobre la desigualtat econòmica a Barcelona. No obstant, sí que puc afirmar que Barcelona és una de les ciutats amb una renda per càpita més alta de totes les ciutats d'Espanya, però on les desigualtats econòmiques també són majors que en altres punts de l'estat. L'any 1988 la renda

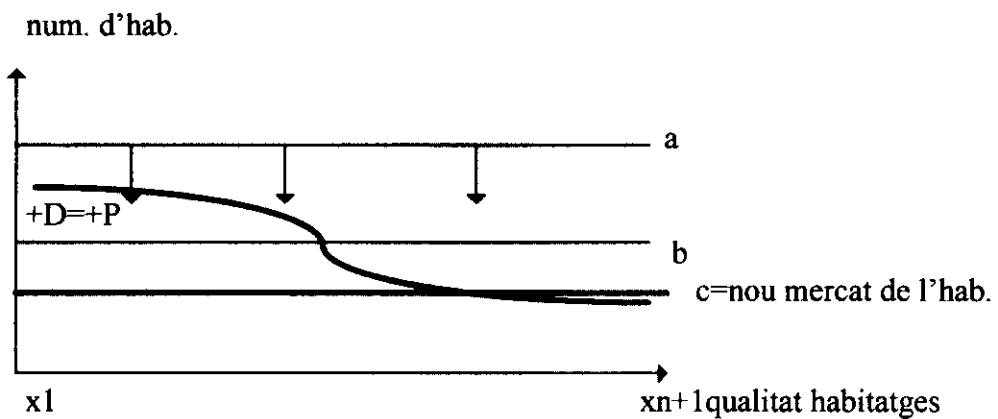
mitjana per càpita era de 190.698 pts/mes, mentre que a Catalunya era de 168.458 pts/mes. Al mateix any, els set primers grups més baixos en la distribució dels ingressos agrupaven menys que el 50% dels ingressos, mentre que els dos últims grups d'ingressos més alts agrupaven el 42.32% de tots els ingressos familiars. L'any 1996, el 13% de les famílies vivien amb menys de la meitat del salari mínim interprofessional, mentre que l'any 1988 eren el 9.6% de les famílies.

- **Quins efectes es produeixen?**

En relació al gràfic al que sempre m'he referit, l'stock d'habitatges de lloguer varia. En trets generals, la demanda dels habitatges de lloguer de qualitats altes disminueix perquè els potencials demandants passen al règim de propietat o es traslladen fora de Barcelona. Per altra banda, la demanda d'habitatges de lloguer de qualitats més baixes augmenta per l'efecte d'una immigració que de mitjana, compta amb uns ingressos baixos. En conseqüència, el mercat de lloguers de l'habitatge passa a ser de la següent manera:

Mantenint l'oferta constant, per arribar a un nou equilibri poden passar dues coses: que la demanda de lloguers alts disminueixi, els preus disminueixin i que la demanda de lloguers baixos augmenti i els preus augmentin; o que la demanda de lloguers baixos també disminueixi. En tots dos casos, hi ha un impacte negatiu sobre les famílies de lloguers baixos. Mantenint l'oferta constant, si els preus augmenten les famílies han de pagar més per obtenir la mateixa qualitat de vivenda. L'altra solució és que l'stock d'habitatges de lloguer baixos disminueixi tant com l'stock d'habitatges de lloguers alts. En els dos casos, les famílies amb baixos ingressos es veuen ofegades amb preus més alts i mateixa qualitat o amb menys stock d'habitatge. La primera conseqüència és que hi ha una saturació en el mercat de l'habitatge de lloguers baixos, i aquest fet es tradueix en que més famílies estan a un risc més alt de perdre la vivenda.

- **Quins districtes són els més afectats?**

Ciutat Vella, Eixample i Gràcia són els tres districtes que en termes relatius tenen més habitatges en règim de lloguer. Quasibé el 65% dels habitatges de Ciutat Vella són vivendes de lloguer; a l'Eixample els habitatges de lloguer representen el 44% del total, i a Gràcia són quasi el 45%.

Habitatges de lloguer. Nombres absoluts i percentatges per cada districte.

	Nombre hab.de lloguer	Percentatge en el districte
TOTAL: 576,640		
Ciutat Vella	23,350	64.6
Eixample	45,689	44.3
Sants-Montjuic	23,343	35.5
Les Corts	8,544	28.5
Sarrià-Sant Gervasi	19,266	39
Gràcia	21,366	44.8
Horta-Guinardó	17,872	29.3
Nou Barris	14,577	23.4
Sant Andreu	12,894	26.5
Sant Martí	18,280	25

Census 1991

Ahora, aquests districtes són els que conformen la Barcelona vella, i és on es troben els habitatges més antics. El 83 % dels habitatges del districte de Ciutat Vella estan construïts abans de 1939. Aproximadament un terç dels habitatges del districte de Gràcia són d'aquesta mateixa data mentre que a l'Eixample ho són quasibé el 45%.

Nombre d'habitatges principals construïts abans de 1939. Nombres absoluts i percentatges.

	Absoluts	Percentatges
TOTAL	576.640	
Ciutat Vella	36.107	83.0
Eixample	103.096	44.7
Sants-Montjuic	65.710	33.0
Les Corts	30.021	7.3
Sarrià-Sant Gervasi	49.429	14.4
Gràcia	47.753	35.5
Horta-Guinardó	60.868	6.0
Nou Barris	62.169	2.3
Sant Andreu	48.484	9.6
Sant Martí	73.003	18.1

Cens d'habitatges 1991

Ahora, en aquests districtes hi ha el percentatge més baix d'ocupació d'habitatges

La demanda de lloguers baixos s'ubica en aquests districtes. Malgrat com s'ha vist abans a Barcelona pot haver-hi un excés d'aquesta demanda, són aquests mateixos districtes els que compten amb més habitatges desocupats.

**Nombre d'habitatges desocupats segons any de construcció (1939 i 1986-91).
Nombres absoluts i percentatges.**

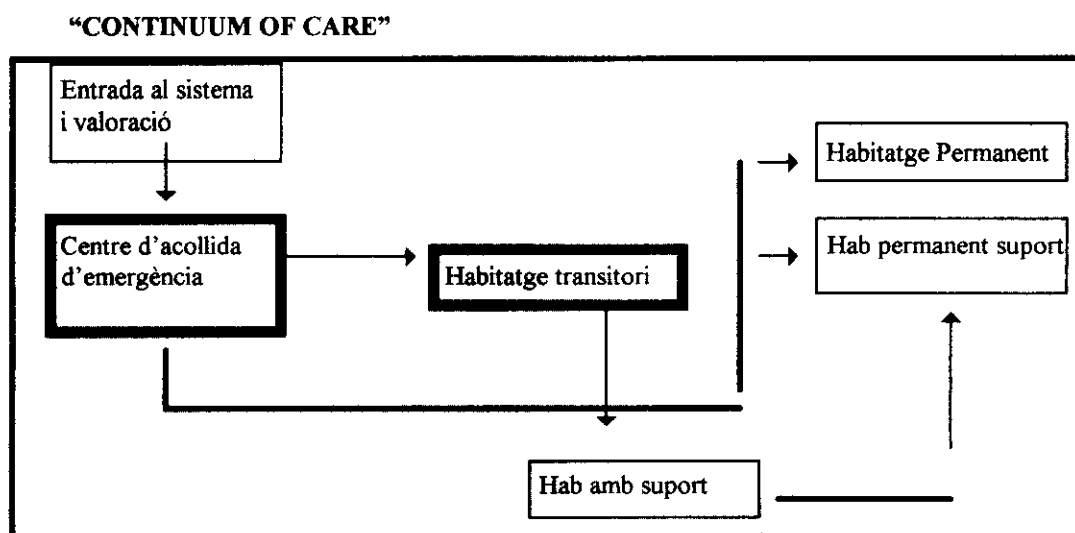
	absoluts		percentatges	
	fins 1939	1986-91	fins 1939	1986-91
TOTAL	19.022	3.126	27.2	4.5
Ciutat Vella	5.610	137	50.7	1.2
Eixample	5.131	519	39.7	4.0
Sants-Montjuic	2.550	823	32.9	10.6
Les Corts	251	183	7.4	5.4
Sarrià-Sant Gervasi	668	190	11.2	3.2
Gràcia	1.781	204	28.6	3.3
Horta-Guinardó	262	194	4.3	3.2
Nou Barris	113	165	2.5	3.7
Sant Andreu	639	264	14.3	5.9
Sant Martí	2.017	447	27.0	6.0
Cens d'habitatges 1991				

III. ACCIÓ PER A LA PREVENCIÓ

5. EL DEPARTAMENT DE HOMELESS SERVICES DE NYC:

"Our mission, in partnership with public and private agencies is to provide temporary emergency shelter for eligible homeless people in a safe, supportive environment. In an atmosphere of cooperation and respect, we deliver services through a continuum of care, where client assumes responsibility for achieving the goal of independent living."

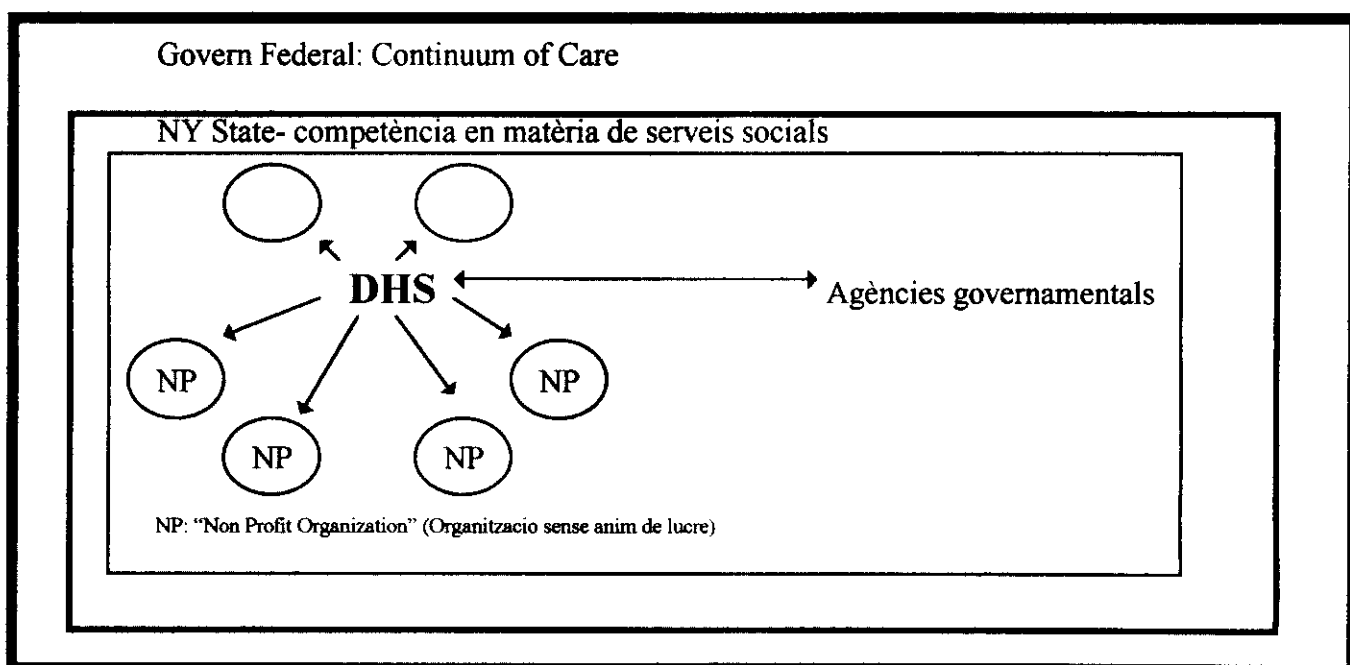
El Departament de Homeless Services a l'Ajuntament de Nova York es va crear l'any 1993 com a agència independent de caràcter transitori. Els seus objectius s'emmarquen dins el pla general del departament federal de l'habitatge i desenvolupament urbà, amb l'objectiu de solucionar el problema de les persones "sense llar". Des de finals dels anys 80, els tres nivells de govern (local, estatal i federal) coordinen un pla anomenat "continuum of care" (continuum d'atencions) amb l'objectiu de donar un habitatge a les 5700 famílies i a 7000 adults que, segons dades del departament, careixen de llar pròpia en una nit a la ciutat de Nova York.

La funció principal del Departament de Homeless Services és la de prestar els serveis humans a les persones que han perdut la vivenda. El departament vetlla pels programes establerts als centres d'acollida i en l'habitatge transitori. Quan s'arriba al

pas de l'habitatge permanent, altres agències governamentals en prenen la major part, malgrat hi hagi continuïtat en la coordinació del treball.

El departament organitza el seu treball a partir de la subcontractació d'entitats sense ànim de lucre per tal d'assolir els objectius del Pla. Actualment, el Departament té contractades vuitanta organitzacions que presten els serveis humans a partir de dues grans divisions programàtiques: els serveis per adults i els serveis per a famílies. Les entitats contractades posen en pràctica els programes d'inserció laboral, mèdics, de salut mental i de drogodependències; dissenyats pel departament i altres agències governamentals especialitzades.

El marge de maniobra de les organitzacions contractades està limitat pel pressupost que el Departament els proporciona i per les condicions d'organització programàtica que també el departament imposa. Normalment, els contractes tenen una durada de tres anys i tenen incentius financers. El contracte es pot renovar o

modificar per mutu acord si els resultats són satisfactoris. Les modificacions durant el contracte sempre són positives, és a dir, sumen i mai resten. El grau de satisfacció es mesura a partir d'uns indicadors elaborats pel mateix departament, basats en el percentatge d'adults o famílies que han passat a tenir un habitatge permanent a llarg terme.

Les relacions entre el sistema públic (Pla governamental, DHS, organitzacions sense ànim de lucre i agències especialitzades) i la població objectiu del pla es basa en la **mútua responsabilitat**. La mútua responsabilitat és un acord que permet fixar criteris de comportament per persuadir al client a acceptar el Pla Independent i Personalitzat; un itinerari d'inserció previ per accedir a l'habitatge acordat i signat per les tres parts responsables (administració-entitat sense ànim de lucre-individu afectat).

L'organització programàtica de l'administració a través de la subcontractació ha permès millorar la qualitat de la prestació del servei i a disminuir els costos de la intervenció. No obstant, el que no ha permès és disminuir l'objecte del programa, és a dir, el nombre de persones sense sostre. És per aquesta raó que, paral·lelament a aquesta forma d'intervenció es fa necessari estudiar altres vies complementàries que posin l'èmfasi en la prevenció del fenomen.

- **Per què hi ha límits en la intervenció?**

La privatització dels serveis humans ha permès una millorar la qualitat de la prestació, però ha despertat noves preocupacions. En primer lloc, es qüestionen els **límits de responsabilitat sobre el client** d'una administració que destina recursos públics

a entitats privades que, com a tals, reben altres fons complementaris.

En segon lloc, una millora de qualitat dels serveis dóna incentius per entrar-hi i quedar-se més temps. Hi ha individus i famílies que viuen millor dins el pla de “continuum of care”, que quan vivien en vivenda pròpia. Malgrat hi hagi objeccions sobre aquest tema, s’ha demostrat que la mitjana de dies al sistema a la ciutat de Nova York està augmentant tant en els serveis per a famílies com per a adults. En tercer lloc, entrar al sistema de “shelters” a Nova York, significa tenir uns beneficis aliens, basats en un suport i més ràpid a l’hora d’accedir a una vivenda. Aquest fet es incentiva la picaresca.

La resposta pública a aquest nou sistema de gestió ha estat mantenir les condicions dels serveis però perfilar els criteris d’el·ligibilitat. Actualment, ser una persona “sense sostre” a Nova York, costa més que fa cinc anys. En conseqüència, hi ha un desajust entre la necessitat real i la necessitat oficial. Simplificant tot el procés, diríem que la privatització dels serveis humans arriba a tenir un efecte contrari a l’objectiu principal de la intervenció; que és construir un sostre integral a les persones que no tenen llar. La millora de la qualitat del servei fa primer, que hi hagi més persones que vulguin formar part del sistema i segon, que la durada en aquest s’allargui. Si la resposta pública a aquest incentiu és perfilar els criteris d’el·ligibilitat de tal forma que a igual necessitat, hi ha menys gent a la qual se li presta el servei, la diferència entre les persones ateses i les que haurien de ser ateses, augmenta més que mai.

Pobresa	Demanda	Resposta pública	Diferència (D-R)
A = Pobresa	+Demanda	= persones ateses	+
A= Pobresa	+ Demanda	- persones ateses	++
A + Pobresa/ A + desigualtat	+ Demanda	- persones ateses	+++

Per tant, es fa necessari buscar models alternatius i/o complementaris per atacar les arrels que posen l'ènfasi en la prevenció del problema dels "sense sostre".

ACCIÓ PER LA PREVENCIÓ

No hi ha solucions sistemàtiques davant la pèrdua de la vivenda. No obstant, podem arribar a dir que el problema dels “sense sostre” és un problema de vivenda que necessita ser resolt amb altres intervencions subsidiàries. Altres accions subsidiàries perquè primer les famílies o individus que es veuen afectats pel problema de la vivenda tendeixen a ser més vulnerables que altres col·lectius de la nostra societat. Segon, intervencions subsidiàries perquè aquesta vulnerabilitat agreuja el problema però en cap cas esdevé la causa principal. Habitatge sense drogodependència, malaltia mental, o discapacitat física podria desencadenar el fenomen “sense sostre”. Per contra, drogodependència, malaltia mental o discapacitat física amb habitatge no hauria de per què desencadenar aquest fenomen. Per tant, les accions que jo proposo es basen establint mesures de **prevenció**, a partir dels principis de **NO DISCRIMINACIÓ**, **PRODUCTIVITAT** i **MÚTUA RESPONSABILITAT**; i posant l’èmfasi en el factor “ingressos” per una banda i el factor “vivenda” per l’altra. Aquestes accions haurien de ser dissenyades i projectades tant a curt com a llarg terme.

1. ATACAR CAUSES FONAMENTALS: tres idees pels tres principis

- Evitar la compassió. No només ens hem de sentir bé ajudant als homeless, ens hem de sentir bé, sabent que no n’hi ha.
- Pensar en ingressos i habitatge i reforçar aquest tàndem tenint en compte altres mancances.
- Actuar en la comunitat i fomentant la participació. S’han de potenciar acords en el triangle Administració-Empresa-Entitat sense ànim de lucre.

1.1 ACCIONS A MIG I A LLARG TERME:

- **Dissenyar intervencions destinades a prevenir el fenomen dels “sense sostre” reforçant el mercat de lloguers. Per tant, s’haurien de dissenyar polítiques que fessin augmentar l’oferta d’habitatges de lloguer per a les llars amb baixos ingressos.**
- **Alhora, podrien haver incentius fiscals per tots aquells propietaris que lloguessin els seus pisos a famílies que participessin en programes de suport a l’accés a l’habitatge.**
- **Dissenyar polítiques que enforteixin les xarxes de suport d’ingressos per a famílies o individus afectats per la seva vulnerabilitat i que les condicions per l’obtenció dels seus beneficis es desenvolupin sota el concepte de la necessitat real, més que en funció dels seus ingressos.**
- **S’haurien de flexibilitzar les condicions per ser beneficiari de la PIRMI. En concret, flexibilitzar el temps de residència de dos anys a la ciutat i l’acreditació de tenir una adreça durant almenys un any. Mantenir aquestes condicions posa encara en situació d’alt risc tots aquells individus (normalment adults que viuen sols) que compten amb uns ingressos baixos i que provenen d’altres parts de l’estat o d’altres països. Des del moment que les famílies monoparentals (normalment encapçalades per dones soles) que estan al marge d’aquestes condicions podria explicar, fins a un cert grau, la presència existent i cada vegada en augment d’homes sols que viuen pels carrers de la ciutat.**
- **Mantenir i reforçar la transferència d’ingressos entre propietari i administració dins l’àmbit del programa de suport per l’accés a l’habitatge.**

- **S'hauria de potenciar i enfortir l'acció coordinada, tant a nivell vertical (els tres nivells d'administració), com a nivell transversal (acords entre administració-empresa privada-entitat sense ànim de lucre i pròpia comunitat).**
- **S'hauria d' evitar el fenomen de territorialització de la pobresa. Un dels efectes més immediats de la territorialització de la pobresa seria enfortir la XARXA DE LA POBRESA, on es faria més visible i més real la segregació territorial en funció dels ingressos.**

2. NO DISCRIMINACIÓ

- **S'hauria de definir el col·lectiu de “sense sostre” a partir del mètode d'Intelligent Segmentation. El mètode d'Intelligent Segmentation definit per David S.Codray i Gerogine M. Pione a l'article “What's behind the numbers? Definitional Issues in Counting the Homeless” subratlla la necessitat de dissenyar una intervenció pel col·lectiu dels “sense sostre” que permeti identificar qui en el contínuum en la xarxa d'atencions pel col·lectiu dels “sense sostre”.**

Els passos a seguir serien:

A partir d'una definició conceptual àmplia de “sense sostre” (persones al carrer i persones en risc de perdre l'habitatge), definir el col·lectiu objecte de la intervenció a partir d'un grup de predictors que mesurin la seva vulnerabilitat. D'acord amb aquest procés, identificar les característiques individuals i direccionar cap als serveis existents que són necessaris per atacar la seva vulnerabilitat.

- Fer publicitat a les zones d'alt risc de la ciutat més freqüentats (barris o zones d'alt risc, transports públics) sobre aquests serveis referits. Donar un número de telèfon fàcil de memoritzar i si pot ser gratuït. Partir de l'exemple de la ciutat de Nova York basant-se en el màrketing, i establir un número de telèfon que els números coincideixin amb una paraula clau. A Barcelona aquest número podria ser: 93-SOSCASA. Mot bilingüe, intel·ligible tant en la llengua catalana com en la castellana i fàcil de memoritzar perquè està directament lligat al problema.
- Dissenyar programes de training pressupostari. Moltes vegades la manca d'un bon coneixement de com controlar els ingressos familiars desencadena processos que porten al risc de perdre l'habitatge.

3. PRODUCTIVITAT

- **Ingressos:**

Situació familiar

Fer un estudi sobre l'evolució de la diferència d'ingressos entre propietaris i llogaters així com estudiar llaços familiars entre famílies de baixos ingressos. Normalment són famílies monoparentals o individus sols amb lligams familiars febles. Aquest estudi permetria identificar amb més profunditat les característiques del buit d'habitatge.

Treball

- Canviar l'estratègia de les revistes que es venen al carrer. Centrar-se en la forma però també en el **contingut**. De nou, arribar un acord de l'administració-empresa-entitat sense ànim de lucre per dur a terme aquesta iniciativa. A París, el col·lectiu de "sense sostre" ven les guies d'oci, les ofertes culturals de la ciutat. També es

2.1 IMPLEMENTAR AQUESTES IDEES EN ACCIONS CONCRETES:

i) Referent a l'habitatge

- Fer un estudi sobre el “buit d'habitatge” a Barcelona, identificant i prioritizant tant les famílies que paguin més del 30% dels seus ingressos en habitatge, com aquells habitatges de lloguer per famílies amb ingressos baixos.
- A través dels predictors d'alt risc del quadre precedent, ajustar regularment família amb habitatge.

ii) Evitar l'expulsió (desnonament)

- Resolent problemes de retràs en la notificació del desnonament, demanant als propietaris que anunciïn prèviament a l'agència governamental competent o a alguna entitat sense ànim de lucre quan els llogaters estan pagant en plaços de retard.
- Informant als lloguers dels drets i de les responsabilitats a l'igual que els llocs on haurien de trobar l'ajuda necessària.

iii) Lligat amb el punt anterior, crear programes per evitar el desnonament:

- assistint legalment. Millorant el sistema de representació legal per les persones amb baixos ingressos.
- Informant i referint serveis. Estudiar el model “The Homeless Prevention Directline and Network in Alameda, California”. Aquest model és poc car i efectiu i tracta d'informar a través d'un contestador automàtic pre grabat durant les vint-i-quatre hores del dia les entitats i les organitzacions existents que tenen per objectiu evitar que famílies d'alt risc es quedin al carrer.

Indicadors per identificar sota el concepte d'alt risc:

- aquelles persones que en algun moment o altre han perdut la seva vivenda
- homes sols que compten amb suports familiars febles i que els seus ingressos posen en perill una integració social normal
- de la mateixa manera, identificar famílies monoparentals de baixos ingressos, normalment dones soles que compten amb la potestat dels seus fills.
- persones que pateixen algun tipus de trastorn mental
- col·lectius afectats per l'abús de drogues i altres drogodependències
- problemes mèdics.

- Una definició concreta de "sense sostre" permetria construir un cens sistemàtic del nombre de persones "sense sostre" que hi ha a la ciutat. Aquest cens hauria de comptabilitzar aquest nombre tant de forma transversal (una nit) com de forma longitudinal (la duració en el temps).

Definició Conceptual:	Definició àmplia en termes de vivenda com a concepte central
Intenció d'ús	Saber què es vol mesurar. Definició clara sobre què vol dir un individu sense sostre i sobre què vol dir un individu que estigui en alt risc de perdre l'habitatge.
Definició operativa:	Característiques individuals que indiquin la seva vulnerabilitat Serveis adscrits per fer front a la vulnerabilitat
Consideracions Metodològiques	<p>Família d'estudis</p> <p>Família → (característiques individuals) ← adults</p> <p>↓</p> <p>malaltia mental drogodependència discapacitats, físiques i econòmiques</p>
Estimacions de persones "sense sostre"	Estimacions transversals (nit) en anàlisis longitudinals (un any).

podria fer, a través d'un acord empresa-administració- entitat sense ànim de lucre ofertes en el mercat de treball. L'objectiu, en altres paraules, seria buscar models incentivadors perquè els ciutadans comprassin aquestes revistes. Els diners recollits podrien destinar-se a algun dels programes de suport a l'habitatge.

- Posar l'èmfasi en el manteniment. Establir acords entre propietari-llogater perquè sempre que fos possible, els costos pels manteniment de l'habitatge fossin transferits directament al llogater.

4. BENESTAR: QUANT?

- Sense límit de temps però controlat. Arribar a acords de conducta en els Plans Individuals d'inserció. El programa de suport de l'accés a l'habitatge de l'Ajuntament de Barcelona (novembre de 1997) no hauria de posar límits temporals respecte aquest suport. En aquest sentit, les condicions generals d'accés al programa es basen en primer lloc en l'existència d'uns ingressos mínims suficients. No hi haurien d'haver ingressos mínims en la frontera de l'accés a aquest servei. El concepte principal de suport s'hauria de basar en la **necessitat real de l'usuari**. Per contra, hauria d'establir un codi de conducta, basat en la mútua responsabilitat que diferenciés aquells que tenen una vertadera necessitat i aquells que juguen amb la picaresca del servei.

No tenir en consideració tots aquests aspectes suposaria incentivar tàcitament l'augment de persones en alt risc de perdre l'habitatge.

BIBLIOGRAFIA:

- Ajuntament de Barcelona, Cens d'habitatges 1971, Estadística Municipal
- Ajuntament de Barcelona, Cens d'habitatges 1981, Estadística Municipal
- Ajuntament de Barcelona, Cens d'habitatges 1991, Estadística Municipal
- Ajuntament de Barcelona, Moviment Migratori del 1991 al 1996 a la ciutat de Barcelona i els seus districtes.
- Alabart Anna i Lopez Cristina, "L'evolució de les professions dels barcelonins: gentrificació i polarització", Barcelona Societat.
- Bassuk E., (1995). "Dilemmas in Counting the Homeless: Introduction". American Journal of Orthopsychiatry, 65/3, 318-319.
- Baxter, New Mendicity: Homeless in NYC (with some proposals for Service Providers), Community Service Society, Sept. 1981.
- Belcher, J.R. & Singer, J. (1988). Homelessness: A cost of capitalism. Social Policy, 18, 48-53.
- Blasi, G.L. (1990). Social policy and social science research on homelessness. Journal of Social Issues, 46, 207-219.
- Borja, J. & Castells, M. *Local y global: la gestión de las ciudades en la era de la información*, Taurus, 1997.
- Breakey R. William & Fisher J. Pamela (1990). "Homelessness: The Extent of the Problem". Journal of Social Issues, 46, 31-47.
- Buckrop, J.J. (1992). Homelessness in America: An analysis of the rhetorical relationship between legitimacy and guilt. Dissertation Abstracts International, 53, 1322 A.
- Burnam, M.A. & Koegel, P. (1988). Methodology for obtaining a representative sample of homeless persons: The Los Angeles Skid Row study. Evaluation Review, 12, 52.
- Burt M.R., (1995). "Critical Factors in Counting the Homeless: an invited commentary", 65/3, 334-39.
- Calsyn R.J. & Allen G. & Morse G.A. & Smith R. & Templehoff B., (1993). "Can you trust self-report data provided by homeless mentally ill individuals?". Evaluation Review 17/3, 335-366.
- Cabre Carles i Lopez Cristina, "Persones sense sostre a la ciutat de Barcelona, perfil dels usuaris atesos als serveis municipals", Barcelona Societat.
- Caritas Diocesana, L'habitatge digne per a tothom encara una utopia, Barcelona 1991
- Castells, M. *La Era de la Informacion: economia, sociedad y cultura*, Vol.I La Sociedad en Red, Alianza Editorial, 1996.
- City of New York, Reforming New York City's System of Homeless Services, May 1994.
- Cohen E.H. & Mowray C.T., Bybee D. & Yeich S. & Ribisl K. & Freddolino P.P., (1993). "Tracking and follow-up methods for research on homelessness". Evaluation Review 17/3, 331-352.
- Community Connections, 1997 Homeless Programs: the continuum of care, U.S. Department of Housing and Urban Development, Andrew Cuomo, Secretary, 1997.
- Culhane, D.P. (1990). On obtaining homeless: The structural and experiential dynamics of residential

instability. Dissertation Abstracts International, 51, 4100 B.

Departament d'Estadística, Ajuntament de Barcelona, "El cens d'habitatges de la ciutat de Barcelona, 1991", Barcelona/Societat.

Danziger S.D., G.D. Sandefur & D.H. Weinberg (eds.) *Confronting Poverty: Prscriptions for Change*, NY: Russell Sage Foundation & Harvard University Press, 1994.

Esteban Juli I Ferrer Amador, "El parc d'habitatges a Barcelona", Barcelona/Societat.

Estivill Jordi I Aiguabella Joaquim I de la Hoz Josep M., "La pobresa a Barcelona", Barcelona Societat.

Foscarinis, M. Editorial: Ending Homelessness, Ten Years Later, In Just Times, Vol.8, Number 7, Special Edition.

Glasser, I., Homeless in global perspective, Social Issues in global perspective, 1994.
Chapter 6: *Counting the Homeless*
Chapter 7: *Conclusion*

Gomez Pep, "Desigualtats socials a la ciutat de Barcelona", Barcelona/Societat.

Grigsby Ch.& Gregorich S.E.& Roberts-Gray C., (1990). "Disaffiliation to Entrenchment: A Model for Understanding Homelessness". Journal of Social Issues, 46, 141-156.

Hidalgo-Hardeman O.M., (1993). "Evaluating Social Service Delivery Configurations". Evaluation Review, 17/6, 603-620.

Holden, C. (1986). Homelessness: Experts differ on root causes. Science, 232, 569-570.

Hopper K. (1995). "Defitional quandaries and other hazards in counting the Homeless". American Journal of Orthopsychiatry, 65/3, 340-46.

Hopper, K., Susser, E., & Conover, S. (1985). Economics of makeshift: Deindustrialization and homelessness in New York City. Urban Anthropology, 14, 183-236.

Hudson, C.G. (1988). The development of policy for the homeless: The role of research. Social Thought, 14, 3-15.

James J. Franklin, (1992), "New methods for measuring homelessness and the population at risk: Exploratory research in Colorado", 28: 9-14

Jargowsky Paul A., *Poverty and Place: Ghettos, Barrios and the American City*, NY: Russell Sage Foundation, 1997.

Chapter 6: *An Analysis of Neighborhood Poverty*

Johnson, A.K. (1989). Measurement and methodology: Problems and issues in research on homelessness. Social Work Research and Abstracts, 25, 12-20

Koegel, P. (1989). Understanding homelessness: An ethnographic approach. In R. Jahiel (Ed.), Homelessness: A prevention-oriented approach. Baltimore, MD: John Hopkins University Press.

Koegel P.& Burnman M.A.& Morton S.C., (1996). "Enumerating Homeless People". Evaluation Review, 20/4, 378-403.

Katz Michael (ed.) The "Underclass" Debate: Views from History, Princeton University Press 1993.

Lee, B.A., Jones, S., & Lewis, D. (1990). Public beliefs about the causes of homelessness. Social Forces, 69, 253-265.

Levy, A. (1991). The effects of peer counseling training on homeless individuals self-esteem, world assumptions, and social networks. Dissertation Abstracts International, 52, 1041 B.

Lindblom Eric, "Toward a comprehensive Homelessness-Prevention Strategy", Housing Policy Debate, Vol.2, Issue3.

Link B., (1995). "Lifetime and five-year prevalence of Homelessness in the United States: New Evidence on an Old Debate". American Journal of Orthopsychiatry, 65/3, 347-54.

Lipsky, M., & Smith, S.R. (1989). When social problems are treated as emergencies. The Social Science Review, 63, 5-25.

Markee, P. *Losing the way home: Privatization and the Municipal Shelter System*, The Coalition for the Homeless, October 1997.

Mc Callum, M. Debra, "Measuring the incidence of Doubled-up Housing Arrangements, Social Work Research and Abstracts, 25, 31-32

Milburn, n.G., Watts, R.J., & Anderson, S.L. (1984). An analysis of current research methods for studying the homeless. Washington D.C.: Howard University.

O' Flaherty; Making room: The Economics of Homelessness, Harvard University Press, Cambridge, Massachussets, 1996.

Orwin R.G. & Sonnefeld J.L. & Garrison-Mogren R. & Smith N.G., (1994) "Pitfalls in evaluating the effectiveness of case management programs for homeless persons". Evaluation Review, 18/2, 153-207.

Parsons, L. (1986). Bibliographic review on studies estimating the size of homeless populations. Amherst, MA: Social and Demographic research Institute.

Rivlin, L.G. (1986). New look at the homeless. Social Policy, 16, 3-11.

Rocheftort, D.A., From Poorhouses to Homelessness: Policy Analysis and Mental Health Care, Auburn House 1993

Chapter1: *Approaching mental health policy analysis*

Rossi, P.H., Wright, J.D. (1987). The determinants of homelessness. Health Affairs, 6, 19-32.

Schiller, Bradley, *The Economics of Poverty and Discrimination*, 6th ed. Prentice Hall, 1995.

Shields J. Joseph, (1992) "Evaluating community organization projects: The development of an empirically based measure", Social Work Research and Abstracts, 28, 15-20.

Shinn, M., & Weitzman, B.C (1990). Research on homelessness: An introduction. Journal of Social Issues, 46, 1-11.

Sosin, R., Piliavin, I., & Westerfelt, H. (1990). Toward a longitudinal analysis of homelessness. Journal of Social Issues, 46, 157-174.

Stonen, R. Madeleine, "Beyond Shelter: Policy directions for the prevention of homelessness". Social Work Research and Abstracts, 25, 7-11.

Straw R.B. (1995). "Looking behind the numbers in counting the Homeless: an invited commentary". American Journal of Orthopsychiatry, 65/3, 330-33.

Tatier Merce I Muro Ignasi I Vila Anna I De Arujo Angela Lucia, "Habitatge per a col·lectius desfavorits. El cas de les propietats d'institucions a Barcelona", Barcelona/Societat.

The City of New York, *The New York-New York Agreement to house homeless mentally ill individuals*, Summary Placement Report, September 30, 1997.

Timmer, A., Eitzen, D., & Talley, T.D., Paths to Homelessness: extreme poverty and the urban crisis; Westview Press, San Francisco 1994

Chapter 1: *Understanding Homelessness: Industrial and Urban decline* Chapter 2: *The root causes of Homelessness in American Cities*

Chapter 13: *Making Homelessness go away: Politics and Policy*

University of Wisconsin Madison, Institute for Research on Poverty, Focus, Vol.19 No1 Summer/Fall 1997

Urban Economics and Public Policy.

Chapter 12: *The problem of Urban Housing*

Chapter 13: *Urban Housing Policy*

U.S. Department of Housing and Urban Development, The Continuum of Care: a report on the New Federal Policy to Address Homelessness, December 1996

Weitzman B.C. & Knickman J.R & Shinn M., (1990). "Pathways to Homelessness Among New York City Families". Journal of Social Issues, 46, 125-140.

Wiegard, B. (1985). Counting the homeless. American Demographics, December, 34-47.